

De verkondiging op de Achtste Zondag na Trinitatis

Profeten in Israël en in de Kerk

Mattheus 7,15-21

Profeten – kennen wij die? In de Kerk of buiten de Kerk?

Als we hen al kennen, dan zijn het eigenlijk alleen mensen die ooit eens iets hebben voorspeld dat uitgekomen is. Bijvoorbeeld een crisis of een technische uitvinding. Zo iets is meestal buitenkerkelijk.

En in de Kerk?

Sommigen van ons hebben als kind op de zondagsschool van een lieve juffrouw verhalen gehoord; wanneer de profeten aan bod kwamen, dan werden zij steevast neergezet als toekomstvoorspellers.

Ze hebben Jezus voorspeld, en dat hij moest lijden en zo meer.

Profeten in het Israël van de bijbel zijn veel te unieke personen om met toekomstvoorspeller aangeduid te worden. Het zijn mensen die een opdracht van de Heer hun God tot het spreken van zijn Woord hebben gekregen. Met het oog daarop hadden zij ook een bijzondere band met de Heer.

Stel, dat u eens wordt gevraagd wat toch het bijzondere van het christendom is, begin uw antwoord dan bij Israël in de Hebreeuwse bijbel. Immers, daar liggen de wortels van het christelijke geloof.

U kunt dan zeggen: het christendom is voorbereid door unieke persoonlijkheden, namelijk door de profeten. Zoals de profeten in het oude Israël optraden, dat kwam in geen van de antieke godsdiensten voor.

Profeten in Israël verkondigden het Woord van God.

Zij zijn begonnen als onafhankelijke verdedigers van dat Woord. Ze waren er diep van doordrongen dat luisteren en gehoorzamen heilbrengend was.

Maar niet een gehoorzaamheid uit slaafse plicht, maar uit de liefde van God en tot God.

Dit was uniek voor het antieke Oosten, want profeten in de grote oud-oosterse godsdiensten waren extatici, mensen die altijd in vervoering, ja zelfs tot razernij raakten. Maar extase was in Israël slechts een ondergeschikt stukje van het profetische werk.

Profeten waren bij de tijd. Zij ontvingen een ingeving en zo werd het levende Woord geboren – want zij moesten het zo verwoorden dat die woorden mensen die ze hoorden, levend maakten. Tot nieuw leven brengen, omdat ze zich gingen gedragen op gezag van de bevrijdende God van Israël.

Bij de tijd, want dat nieuwe gedrag sloot aan op wat in die tijd op het spel stond. Dat betekent: kritisch staan tegenover dat wat als normaal en onvermijdelijk werd gezien. Het is daarom dat de profeten zoveel weerstand in hun volk hebben moeten verdragen.

Volksgenoten met invloed, macht en bezit vonden de profeten stoorzenders. Het was daarom verleidelijk voor een profeet, de leiders en de machtigen naar de mond te praten. Zulke profeten waren er, ook in de tijd van Jezus en daarna. In het oude Israël waren er de hofprofeten; van hen werd verwacht dat ze de koning raad gaven namens God. Ze kregen er zelfs voor betaald. U begrijpt dat mooie woorden namens God beloofd werden. Jesaja, Jeremia en meer ons welbekende profeten noemden hen leugenprofeten. Of valse profeten.

Hoe was dat in de tijd van de eerste christenen? Wie waren toen de valse profeten?

Andere beschrijvingen horen we: wolven in schaapsvachten. Zij roepen wel: 'Heer, Heer,' maar zij brengen slechte vruchten voort. Het zijn mensen met gaven, ja zeker. Ze kunnen genezingen doen en demonen uitdrijven. Maar waar het op aan komt, is hun gedrag, hun levensstijl. De maatstaf is, hoe de Christus Jezus in zijn volk zich heeft gedragen. Kennelijk lijken deze mensen in hun gedrag helemaal niet op Jezus.

Een legitieme vraag is: hoe is dat gedrag van Jezus dan geweest?

Blijven we bij het verband van het zondagsevangelie, de Bergrede is dat. We horen dan bij wie Jezus wilde zijn en voor wie hij op kwam.

Het zijn zij die hongerden en dorsten naar gerechtigheid, de armen van geest, de vredebestichters, de treurende en vervolgd omwille van die gerechtigheid.

Wilt u horen bij zulke mensen, dan komt het aan op uw integriteit. Mooie woorden spreken, dat is niet zo van belang. Wat zijn de goede vruchten...?

Er zijn profeten die roepen: 'Heer, Heer,' maar het blijft bij deze vrome belijdenis. Er is kennelijk tegenstrijdigheid van spreken en levensstijl.

Eén van de vroeg-christelijke geschriften die een plaats in het Nieuwe Testament misgelopen zijn, is de Pastor van Hermas. Er staat een beschrijving in van de valse profeten: op de voorgrond willen staan en ambitieus. Zij horen zichzelf graag praten en zijn geldbelust. Het kwalijkste is, dat ze de mensen naar de mond praten.

Hoe is dat in het hier en nu? Zijn er in de Kerk zulke valse profeten?

Het is te gemakkelijk om met klassieke uitleggers te zeggen: nee, profeten horen enkel bij het Oude en Nieuwe Testament, en ze komen in Kerk niet meer voor.

Misschien gaat die opvatting op wat enkelingen betreft. Maar daar mogen we het niet laten. Wij moeten als Kerk de moed hebben om te zeggen: wij dragen met z'n allen het profetische ambt.

Is niet de Kerk het Lichaam van Christus? De geestelijke gaven vloeien van Christus uit naar zijn leden, en die zijn wij.

Het profetische Woord gaat verder in zijn werking, dat wil zeggen, het blijft niet binnenkerkelijk. Er zijn situaties denkbaar dat de Kerk moet spreken in de samenleving. Voor dit openbare, profetische getuigenis zou er één orgaan moeten zijn die dat spreken voor zijn rekening neemt: dat is de Synode.

In de vorige eeuw was er één voorbeeld van een moedig getuigenis door een Synode.

In de Tweede Wereldoorlog heeft de Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk zich openlijk uitgesproken tegen de Jodenvervolging. Predikanten die de Synode hierin luid en duidelijk volgden, kregen NSB-ers in hun kerkdiensten, die hun oor te luisteren legden.

Er waren er die hun moedige houding met de dood hebben moeten bekopen. Want die moed had zich niet beperkt tot stevige preken. Zij hadden ook onderduikers in hun pastorieën. Zo is profetisch gedrag: dat woorden in overeenstemming zijn met gedrag.

Mijn vraag in deze tijd: kan de Synode van de pkn, kunnen kerkenraden ook nog een profetisch getuigenis afgeven, ten bate van het hier en nu?

Een zorg die ons allen aangaat, is die over de Euro en de financiële toekomst van de Europese landen.

De meesten van ons, de dominees inclusief, kunnen daarover geen samenhangend verhaal houden.

Maar een Synode hoort voldoende economische én spirituele kennis in huis te hebben om een profetisch geluid in deze te laten horen.

De bijbelse maatstaf is te vinden in de profetische boeken van Israël. Een Jeremia-lezing als die van hedenochtend is veelzeggend, concreet.

Israëls profeten zijn altijd concreet geweest.

De politiek, de godsdienstige gebruiken, het persoonlijke gedrag en de veranderingen inzake grondbezit en landbouw – de profeten hebben daarover het levende Woord verkondigd.

Grondbezit en landbouw, laat me dat er uit lichten.

Er waren in de tijd van Jesaja al grootgrondbezitters die steeds meer land vergaarden. Méér méér – en het ging ten koste van de arme boeren.

De armen moesten schulden maken, maar alles moest tot de laatste cent terugbetaald worden. Dat is toch economisch denken, nietwaar, er moet evenwicht zijn en niemand krijgt het cadeau in 't leven...

Je hoort in de boodschap der profeten dat in het volk van God mensen niet gelijk zijn. Het is onbarmhartig om van iedereen te eisen dat hij/zij aan de economie bijdraagt.

Bovendien: het is niet de wil van God dat ons bezit steeds maar groeit en groeit. Dit staat op gespannen voet met wat veel economen in deze tijd leren.

Maar wat als een land te weinig produceert om torenhoge schulden af te lossen?

Zo komen we als vanzelf in het hier en nu terecht.

Een land als Griekenland produceert te weinig om de reusachtige schuld af te lossen. En wie hebben er toegelaten dat de Griekse staat zulke grote schulden heeft gemaakt...?

Meer zal ik niet zeggen, want ik ben maar dominee...

Ik zal alleen maar vragen stellen – maar ik hoop dat onze Kerk voldoende kennis en moed heeft om hier eens mee bezig te zijn en een profetisch getuigenis te geven.

Maar laat ik terugkeren naar onze eigen kerkelijke gemeente.

Zijn er hier gemeenteleden met profetische gaven? En hoe kunnen we de goede – van de valse profeten onderscheiden?

Laten we niet eerst met de vinger wijzen, maar beginnen bij ons zelf... .

In de praktijk willen wij profetie wel zien als een vorm van leiding. Hier kunnen we het slachtoffer van valse profeten worden.

Wanneer we uitzien naar profetieën die zo helder en ondubbelzinnig zijn, dan lopen we het gevaar, niet meer nuchter na te denken; dan zoeken we 'christelijke waarzeggerij.'

U begrijpt dat de eigen verantwoordelijkheid dan ineens schrompelt...

Ik citeer opnieuw het geschrift, de Pastor van Hermas. Dat noemt als kenmerk van de valse profeet dat hij zich laat uitvragen. Maar:

Profetie is waar of niet waar. Je hoeft niet 'je eigen profetie waar te maken.'

Wie profetie gebruikt om (goed bedoelde) aanwijzingen te geven aan een ander, misbruikt de profetie. Bovendien leidt deze vorm gemakkelijk tot een vorm van ongewenste afhankelijkheid.

We krijgen dan in de kerkelijke gemeente een soort supergelovigen: mensen die het weten, want, zij hebben profetische gaven. Zo creëren wijzelf onze valse profeten.

Nogmaals, dan is het gevaar, dat wij de eigen verantwoordelijkheid opgeven ten gunste van profeten.

Ik herhaal wat ik eerder heb gezegd: wij als Kerk, het Lichaam van Christus, dragen met z'n allen het profetische ambt. Het is geen prive-aangelegenheid.

Ik hoop, als bijbeluitlegger, het goed te zien wanneer ik zeg, dat profetie niet bedoeld is om leiding te geven in iemands persoonlijke leven.

Het mooiste zou zijn, dat stad en volk zouden horen, wat de Kerk te zeggen heeft over een toekomst van heil. Zo hebben Jeremia en de andere profeten van Israël het Woord van God verkondigd. Zij richtten zich op de stad van God, Jeruzalem.

Het is niet enkel oordeel en dreiging, ook niet enkel vernietiging en wegvoering in ballingschap wat zij profeteren. De stad van God mag horen van toekomst.

We kunnen ons houden aan de kenmerken die de apostel Paulus meegeeft aan de waarachtige profetie:

Drie kenmerken:

Opbouwend, vermanend en bemoedigend.

Daar heeft samenleving wat aan, dat is een positieve benadering. Zo hebben Jeremia en de andere profeten in de stad Jeruzalem gepredikt, geprofeteerd.

Deze stad die van Godswege de belofte van vernieuwing gekregen heeft en zo als profetisch visioen in de verkondiging terechtgekomen is.

Bemoedigen wij elkaar met dit profetisch visioen - door het zingen van Lied 175

ELG Zeist, 26 juli 2015